

A SEMMI

ÁGÁN

József Attila életregénye
II. kötet

*Miféle anyag vagyok én,
Miféle lélek és miféle fény...*

C S E L E N Y Á K I M R E

CSELENYÁK IMRE

A SEMMI ÁGÁN

József Attila életregénye
II. kötet

Első kiadás
Könyvmolyképző Kiadó, Szeged, 2023

*Kóro a lelke, ül azon
kis varasbéka ékül;
vartyog s míg zizzen a haszon,
vénebb békákkal békül.
Ha hitted messziről smaragdnak,
csak fogd meg, ujjaid ragadnak.*

*21
Kóro a lelke
Kóro a lelke*

A VÉTKES

RÁ KELL JÖNNIE, HOGY NEM BÍRJA AZ IDEGI TERHEKET. Napok, hetek telnek el úgy, hogy fájó zsongás van benne, s ő gyakran érez elalélás közeli állapotot. Bár nehezebbre esik, de előbb Szegedre utazik, hogy utánanézzon, mint áll Koroknay az anyaggal. Bármennyire is szeretne volna nevesebb kiadóval kiadatni a *Nincsen apám, se anyám* kötetét, végül ismét csak a régi nyomdára esik a választása. Majd ezt követően Hódmezővásárhelyen köt ki, az „elátkozottak” között, mintha a végzet ebben a sorstragédiában négyőjükre írta volna a címszerepet. De hol másutt is tölthette volna Attila ily biztonságosan a szilvesztert s a leghidegebb téli napokat?

Makai Ödön, a Tiszántúli Takarékpénztár kerületi főfelügyelője 1929. február 10-én jelmezes bált rendez, amelyre mindazokat meghívja, akik a városban számítanak, és akiket hívei között szeretne látni. Ödön rabruhát vesz föl, Attila rafiaszoknyás, parókás táncosbohóc-féle alaknak öltözik, Jolán Carmen jelmezben díszeleg s büvöli el a vidám megjelenteket, Etus kölyökruhában szerénykedik közöttük. A bál ragyogóan sikerül, a gazdagon terített asztalokon túl a

polgárok elismerik a ház asszonyának fesztelen viselkedését, női ragyogását, értékelik a „főnök” fanyar humorát, és nevetnek a rakoncátlanul mókázó Attilán. Egyedül Sztranyovszkyné lóg ki közülük csöndes szerénységével, ezt azonban senki sem írja hátrányára, sőt helyesnek és vonzóknak találják.

Február 17-én megjelenik a verseskötet, immár a harmadik. Ennek a könyvnek ravaszmod két első példánya van, amelynek egyikét, mint legfőbb támogató, a Makai házaspár kapja, a másikat pedig Vágó Márta, kinek az apja ugyancsak segítette a kiadást anyagiilag. Attila Szegeden és Makón sűrög, dedikálja a művet ottani barátainak is, aztán Pestre vonatozik, kap könyvet Németh Andor, Illyés Gyula, Walles Luca, Márta barátnője, akiből időközben Hatvany Lajosné lett.

A pesti irodalmi élet odafigyel, a Bartha Miklós Társaság meghívja egy bemutatóra, amelyre a Vigadóban kerül sor az *Új Magyar Föld Estje* címen. Jelen van sok olyan fiatal, akik a parasztságban, a népi kultúrában látják a magyarság felemelkedését. A huszonnégy éves költő versei sikert aratnak, belép a társaságba, és részt vesz a közös munkában.

A *Népszava* március elején megjelenteti *Magyar Alföld* című versét, amelytől Attila végképp azt reméli, hogy kapukat nyit meg előtte. Honnan is sejtené, hogy az úgymond kánonírók már kotyvasztják számára a mérget, amelyet meg fognak vele itatni.

Pedig sorsa éppen rendeződni látszanék, Vágó József ismeretségének köszönhetően március 4-én franciából próbafordítást végez a Magyar Külkereskedelmi Intézetben, és öt nap múlva felveszik magyar-francia levelezőnek, havi százötven pengő fizetéssel. Kóródi Sándor vezérigazgató, Vágó barátja tudja, hogy Attila ígéretes költő,

ezért úgy alakítja ki munkakörét, hogy maradjon kellő szabadideje az írásra és irodalmi tevékenységekre is.

Még egyszer megírja Mártának, hogy szereti, és kéri, költözzön haza, hiszen rendeződtek a dolgai. A lány többek között a következőket válaszolja neki:

Attilám, idehallgass, Te sokkal de sokkal jobb és különb vagy mindenképpen nálam és én nem érdemlem meg, hogy szeretsz. Elolvastam többször a verseket, és sok-sok egészen gyönyörű van köztük. – Attilkám, nem lett volna szabad válaszolnom leveledre, és semmi esetre írnom arról, hogy várom a könyvedet. Gyöngye, megbízhatatlan, önző és aljas teremtés vagyok, nem tudtam magam fegyelmezni, hagyni Téged örülni sikereidnek és felejteni engem. Értsd meg, hogy nem érdemlem meg szeretetedet, nem tudok hazamenni, lezárni életemet, inkább szenvedek idegenben magánosság és egyebek alatt, de nem tudok lemondani a táguló fejlődési lehetőségekről, tanulásról, önállósodásról, nem tudom, miről. (...)

Még sokkal nagyobb gyerek vagy, mint én, de mivel csak két évvel vagy fiatalabb nálam, nem adoptálhatlak, pedig akármennyire is haragszol mindig érte, ez volna az egyetlen megoldás. Nem tudsz nevelni, vezetni, nem bízok az ítéletedben, nem érzek okosabbnak magamnál, hogy támaszom lehetnél, csak sokkal-sokkal jobbnak, emberebbnek, tisztábbnak, igazabbnak, és ezért nagyon szégyenlem magam előtted! Bocsáss meg nekem, Attilkám! (...)

Úgy, de úgy szeretném, ha nagyon boldog volnál, és olyan irtózatosan szégyenlem a saját tehetetlenségemet, de látod, én zsidó vagyok, talán ez sok mindent megmagyaráz, vagy ez hülyeség? Nem tudom.

Mondd, nagyon haragszol rám? Kérlek, ne! Nagyon szomorú vagyok.

Sok szeretettel ölel

Márti

– Hogy megy a hivatalnokság?

Értetni akar a szóból, hiába csúri-csavarja magának az üzenetet: Márta szakítása végleges, megmásíthatatlan. Egyik este elmegy egy jó hírű bordélyházba. Kiválaszt magának egy kedves, csinos lányt, szobára kíséri, kifizeti a megszabott tarifát, majd elkezdenek vetkőzni. És ebben a pillanatban páni félelem fogja el, összezavarodik benne minden, s még az erekcióig sem jut el.

Valamelyik nap megpillantja Kecskeméti Györgyöt az Abbáziában. Az újságíró int neki, hogy üljön oda melléje.

– Hogy tetszik a hivatali munka? – kérdezi meg legelőször.

– Nem nekem való – feleli Attila. – De köszönöm érdeklődésed.

Az újságíró nevet rajta.

– Mondd, Attila, mi való neked?

– Olvastad a *Nincsen apámat*?

– Igen, olvastam.

– És hogy tetszett?

– Átfutottam Németh Andor kritikáját is. Okos, művelt esztétának tartom őt, de veled szemben elfogult. Engem, Andorral elmentében, a *Medáliák* nem emlékeztetnek a japán haikui formára, mert a japán versek mértanilag szerkesztett költői képek, a tied pedig az értelem megkérdőjelezései. Németh primus movensnek látja az indifferentizmusod, Nádass József pedig előnynek mondja, amit én hátrányként aposztrofálok: hogy József Attilát semmi nem érdekli, csak József Attila. Az ilyen költői alapállás és költői mű

marginális, sőt, pszichiátriai eset. Ezzel a megjegyzéssel nem bántani akarlak, hanem óvni: még van idő új vágányt találni és azon elindulni.

Attila ezúttal nem érzi szükségét, hogy vitába szálljon Kecskemétivel. Kivételesen szerez egy jó estét az újságírónak, aki költő is, de közepesnél sosem írt jobb verset. Inkább elköszön, és hazabalag. Egész éjjel nem alszik, folyton az jár az eszében: megalkudjon-e, vagy küzdjön az igazáért mindenhol és mindenkivel?

Másnap hivatala helyett Vágó Józsefet keresi fel a *Pesti Lloyd* szerkesztőségében.

– No, Attila, kerülj beljebb! – üdvözlí szívélyesen a férfi. – Örömmre szolgál, hogy Kóródi vezérigazgató úr elégedett a munkáddal. És te, fiam, hogy érzed ott magad?

– Jól, tisztelt Jóska bátyám, sőt azt mondhatom, nagyon jól. Éppen ezért jöttem el Jóska bátyámhoz, és kérem, hallgasson meg!

– Nem lehet olyan gond, Attila, amit meg ne oldanánk, hiszen tudod, hogy kedvellek. Vilma néni hiányol, mostanában nem szoktad meglátogatni. Ez tapintatlanság, fiam, hívd fel, és beszélj meg velem, mikor látnánk ebédre!

– Örömmel, Jóska bátyám, hiszen én mindig figyelmességet és szeretetet kapok, ezért is nehéz nekem elmondanom, amiért jöttem. De anélkül, hogy erről beszélnék Jóska bátyámmal, nem akarom cselekedni, mert úgy érezhetné Jóska bátyám, hogy hálátlan vagyok. Számomra ez a munkahely nagyon fontos, és különösen fontos volt egy adott időszakban. Én szerettem volna magamat elfogadtatni, beilleszkedni, hasznos része lenni egy nagyobb egységnek, és azt hiszem, képes vagyok a kollektív munkára. Most is így látom, ugyanakkor azzal a módosulással, hogy abba a polgári értékrendbe, amely elvárja, hogy az ember feláldozza énjének egy részét, mert ez

az illeszkedés ára, én költőként nem tudok betagozódni. Vagy, ha igen, azt veszítem el, ami bennem a legfőbb érték. Megkérem tehát Jóska bátyámat, szíveskedjék közölni a mélyen tisztelt Kóródi vezérigazgató úrral, hogy megválnék munkahelyemtől.

Vágó József pontosan érzi, hogy Attila alaposan átgondolta mondanóját, és tudja, hogy ennek közlése nem volt könnyű számára. Nem haragszik meg érte, segít neki.

– Azt tanácsolom, fiam, találj ki magadnak valami betegséget, nyilvánítsd az orvos keresőképtelennek, mondjon fel neked a munkahely.

S ezt az elképzelést alaposan meghányják-vetik.

És Attilának nem is kell szimulálnia, az orvosi vizsgálaton kiderül, hogy neuraszténia gravisban szenved, betegállományba kerül, sőt beutalót kap a balatonlellei MABIR szanatóriumba. A Kereskedelmi Intézet felmond neki, de még nyolc hónapig kapja fizetésének jelentős részét.

Szabad és gondtalan költő, ami mindig is szeretett volna lenni. Meglátogatja makói barátait; Espersit János közli vele, hogy Juhász Gyula elméje elborult, most idegszanatóriumban kezelik. Attila azonmód meg akarja látogatni, de pótapja lebeszéli róla.

– Nem tanácsolom, fiam. Senkit sem akar ott látni. Majd elme-
gyünk hozzá, ha hazaengedik.

Makóról Vásárhelyre megy, ahol egész másképp fogadják, mint a Lovag utcában. A nyugalmas „vidék”, a kisebb, csendesebb város mindnyájukat megváltoztatta. Etus elárulja Attilának, hogy babát vár, és decemberben szül.

– Kitől?

– Ne légy már püngrüc! Ödöntöl.

Ebből mi lesz? A városban mindenki úgy tudja, hogy a főfelügyelő úr felesége Jolán, vagyis Lucie. Tehát számítani lehet rá, hogy ez a meghitt nyugalom, mint ahogy korábban is, csak átmeneti állapot náluk. Hamarosan kezdetét veszik a botrányok.

A nagy házban Attila külön szobában lakhat, de most alig engedi magához a múzsát, inkább Marx és Engels műveit olvassa, még hozzá az eszme mélyebb megismerése szándékával. Úgy gondolja, hogy neki jártasságot kell szereznie az új kommunista ideológiában, azért is, hogy jobb proletárköltő legyen.

Augusztus elején már Pesten van, az időközben megírt publicisztikáit elviszi a megfelelő orgánumokhoz. Az *Előőr*s című lapnak leadja a Pintér Jenő irodalomtörténetéről lejegyzett cikket, korrekciót nyújt be a *Toll* számára készített, az Ady-vitához hozzászóló írása levonatához.

A dolog pikantériájához tartozik, hogy Attila ilyenformán egyszerűen dolgozik a fajvédő szellemiségű, antiszemita *Előőr*snek, valamint a Zsolt Béla főszerkesztésében megjelenő *Toll* című liberális hetilapnak is. Össze tudja magában egyeztetni a két végletet, mert úgy véli, a versek és publicisztikák önmaguk ideológiáját viselik, vagyis teljesen mindegy, a hordozó melyik oldal mellett kötelezte el magát. Hiszi, hogy a harmadik verseskötetével felhívta magára a figyelmet, s innentől el vannak hallgattatva rosszakarói.

Szeptember táján egy este a fogházból nemrég szabadult Hatvany-nál vacsorázik. Késő éjszakáig beszélgetnek. Lajos bácsinak, akit Attila valamiért Laci bá'-nak nevez, tetszik a költő *Ady-vízió* című írása. Attila a hosszú beszélgetés végén, amelyben kifejtette, hogy az apja most annyi idős lehet, mint a negyvenkilenc éves báró, elsírja magát, és homlokon csókolja Hatvanyt. A férfi az érzelem ilyenén

megnyilvánulásától zavarba jön, és elküldi aludni a fiatalembert, aki néhány nap múlva hivatalos levelet kap a Bücher és Tsa Bankházból, hogy József Attila, ezen dokumentum felmutatására, minden hónapban felvehet száz pengőt a pénzintézetben.

Szeptember végén megkapja a táviratot, hogy utazhat Balatonlellére, a MABIR üdülő-kórház két hétig a rendelkezésére áll. Életének legszebb napjait éli meg itt. Minden nemű és gondolkodású emberrel összehozza a véletlen, rendszeresen étkezik, alszik, nagy sétákat tesz. Akad néhány csinos nő is, de Attila óvatos. Olyan társat szeretne, aki nem adoptálandó gyerekként kezeli, mint Márta, hanem elfogadja őt olyanak, amilyen – leginkább férfinak. Kárpótlásul dr. Eisler Mihály intézeti főorvostól kezdve valamennyi ápoló és kisegítő tudja, hogy ő József Attila, háromkötetes költő, aki csak azért nincs még a beérkezettek között, mert nagyon fiatal. A gyógyüdülés után Hódmezővásárhelyre utazik, ahol már éledezik munkakedve.

S ha a szerencse valakit felkap, akkor egyszerre több jó is megeshet vele. Attila merész levelet ír az *Előőrs* főszerkesztőjének, Bajcsy-Zsilinszky Endrének, amelyben anyagi nehézségeire hivatkozva hatvi száz pengő támogatást kér.

Hamarosan érkezik a válasz, de nem a főszerkesztő, hanem munkatársa, Lakatos Péter Pál tollából. Ő Attilának lelkes csodálója, egyszerre szegénylegény és kisbirtokos:

Főszerkesztő úr meghagyását közlöm Veled, hogy mihelyt dolgaid engedik, azonnal ülj vonatra és gyere Pestre, mivel az általad említett 100 P-t a főszerkesztő úr minden körülmények között biztosítja számodra.

Időközben Osváth öngyilkos lett, a *Nyugatot* már Babits szerkeszti. Attila, amikor leszáll a Nyugati pályaudvaron a vonatról, megvásárolja a decemberi számot. Mindjárt látja, hogy az új főszerkesztő levette Ignótus nevét a címdoldalról. Végigfutja a tartalomjegyzéket, Illyésen megakad a szeme, aztán ott van Németh László... Hohó, kritikát írt a *Nincsen apám, se anyám* kötetéről! Megáll a pesti forgatagban, és olvasni kezd. A *Nyugat* véleményét döntőnek tartja, elismerve a lap elsődlegességét, és nincs hőbb vágya, mint hogy a szerzői maguk közé valónak tekintsék.

Az a gyanúm, hogy a dalnak ez az apátlan-anyátlan Kakuk Marcija szívesen elálldogál a tükör előtt s elébb költötte meg József Attilát, a szappanfőző és keféss asszony gazdátlan árváját, mint az itt közölt költeményeket – forrázza le nyomban az első sor. Mi történt? Mintha inogna alatta a föld, s ő alig bír talpon maradni. Ritkul a költő, aki mint egy készülő világ Istene, a tulajdon verseiből látja földeregeni magát. Okosabb és hiűbb Istenek vagyunk mi, akik elébe vágunk a magunk teremtésének, előre tudjuk, kik vagyunk s kevés helyet hagyunk a teremtődés Isten-csináló véletlenének, mint ez a József Attila is, aki olyan jellegzetes, jó zamatú, rögtön felismerhető, soha el nem felejthető József Attilát faragott a versei elé, hogy a kritikusnak is ezt kell kezébe vennie, mielőtt őhózzá nyúlna.

Nem, ennek a figurának igazán nem kell félnie a népszerűtlenségtől! Vegyétek elő Tersánszky valamelyik csavargóját, szoktassatok le a bagózásról s itt van József Attila. Mert a bagóban eretség van, flegma, fatalizmus. József Attila azonban még innen van a bagón, az ő társadalmonkízülisége még új keletű és hangsúlyozott.

Túlsokat emlegeti az öles kondérban fővő babot és a lyukas nadrágot, amelyet a tenyerével kell takarnia. Van benne valami (pök-hendiség-e? mélabú-e?), ami oda dörgölteti a maga csavargó voltát a társadalom orra alá és sírversében is jogot formáltat rá, hogy „egyben másban Istenhez is hasonlított”.

Kamasz még ez a mi csavargónk s a ki nem irtott Rousseau kidobog a zsidó orvostól kapott kabátja alól. De árthat-e ennek a bagótlan Kakuk Marcinak az a kis Rousseau, aki belé szorult? Sőt éppen ez teszi őt ifjúvá és rokonszenvesé. Enélkül kinek a fejébe csapna mennykőves, virágos kalapot a fürgeteg s ki akarna kerétesz lenni, hogy „ha már elpusztul a világ, legyen a sírjára virág”. E Rousseau nélkül csak a gazdátlanság száraz humora marad. „Ha fa volnék, hát fészket igazán a varjú is szükségből rakna rám.” Annak a cinizmusa, aki „a görögkeleti vallásban nyugalmat nem lelt csak papot”, s a „hosszú az Úristen, rövid a szalonna” mottó egykedvűségei. Ez a Rousseau megnyújtja őt a szerelmi ellágyulás s a forradalmár lelkesültség felé. „Rotyogó mérget, engem főzz nagy üst és fordíts a világra”, biztatja a vihart s ebből is látszik, hogy kár lett volna a bagózásra rászoknia.

Bizonyosan nem ennyi azoknak a szavaknak a száma, amelyeket erről a Landbursch Attiláról elmondhatunk s magam is még soká forgatnám őt, ha nem hajtana a sanda vágy, hogy kibontsam: mi van belül. Mert bizony, akármilyen jóízű, eredeti figura vagy, ilyen hármat is farag napjában, akit megszorítanak, s csak annyit ér ez a te bábud, amennyire hasonlítasz hozzá. Mert végre is nem arra vagyunk kíváncsiak, mihez kötöttek oda magad, hanem hogy ki vagy.

Ami József Attilában a legjobb s bizonyos fokig a bábujaért is jól áll, az képzeletének humoros és mégis költői vágása. „Öreg itt

minden. A vén vihar görbe villámra támaszkodva jár”, írja egy helyütt. „A körmeim egyre keményebbek, de a rózsái fehérebbek” másutt. A hasonlat az élc mechanizmusa szerint jön; mélyről és váratlanul, mint metán a mocsárból, s tudatalatti gondolat sorok fejeződnek be benne, de fölfelé szökőben a tudat felsőbb rétegei is hozzáadnak valami metaforaszerűt, az élc éle letompul és költészet tapad hozzá. Mintha valaki a kényszerű fntorát az ihletett szépmondás arcjátékába mímelné át. Olykor a költői elem az erősebb. („A békességet szétoosztja az este, meleg kenyereből egy karaj vagyok.” „Az apókkal és az anyókkal, akik ráncaim tervét hordják.” „S a kenyerek erősen, bizva kelnek.”) Máskor az élc élesedik ki esetleg egész a kínosságig. („Óriási korsó sör a nyár, habok rajt a puffók fellegek.” „Ha volna kollektív iparosfa, téli cipőjét megteremné.”) De a szellemnek ez az állandó élcgyártó kényszere, amelyet a tudat költészetté iparkodik leszerelni, minden verséből kiérezhető.

Rokon jelenség ezzel a szellem szilaj s ugyanakkor felelőtlen nyugtalansága, amely a képzettársítás hézagosságában mutatkozik. A szellemi folyamat nála nem folytonos, hanem lökészerű. Minden impulzus megkapja a maga mondatát, de a mondatok közt rések maradnak, amelyeket kiegészíteni olykor érdekes és mulattató, máskor bántó és elkedvetlenítő. („S ha megrándul még bőröm, az egek / hátamról minden hasamra pereg / hemzsegnék majd az apró zsírosok, / a csillagok, kis fehér kukacok”) Ez a hézagosság érthető következménye a képzelet élc-impulzusainak. Az élc váratlanul jön s az élcet leszerelő verselemek hézagai megőrzik ezt a váratlanságot. Valami a benzinmotor puffogásának a szakaszosságából.

Találhat-e az ilyen költő megfelelőbb formát a dalnál? Aki azal állít be, hogy „Kinek verséért a halál öles kondérban főz babot,

hejh, burzsoa! hejh, proletár! én, József Attila itt vagyok!”, az már helyeségében sem méltathatja többre egy maga elé dúdolt dalnál a világot. De ennek az agyunkban működő benzinmotornak is megfelel a dal beosztása, hiszen a népdal például épp ennek a hézagos képzettársításnak a klasszikus formája. Van is József Attilának néhány szép verse, amely közel kerül a népdalhoz. (Mégfáradt ember, Gyöngy) Többnyire azonban a groteszk és az intellektuálistan-játékos felé eltolt népdal az övé, egy sajátos szellemi berendezés számára profanizált népdal, amelynek az adekvát volta ellen mit sem bizonyít az a néhány gyöngye, utánczat-ízű szabadvers, amely a kötetbe bekerült...

Ennyiből is nyilvánvaló, hogy ez a József Attila, aki e kötet elé faragtatott, nem idegen attól a József Attilától, aki a könyv kvalitásából bontakozik elénk. A póz egyirányú a tehetséggel, legfőlegb a póz-választó sietséget kell kárhoztatnunk. De ezt a sietséget is megmagyarázza József Attilának néhány egész rossz, éretlen verse (pl. a Medáliák-sorozat). Ez a Kakuk Marci, ha nem is jutott el a bagó lelki egyensúlyáig, beszédett valamit a kor szélelbelelt akarnokságából, amely nem ér rá bevárni önmagát, hanem most akar nagyot szólni, ha kell, maga elé tolt figurákon át. A nagyotmondásnak, képerőszakolásnak az a hajlama, amelyre e könyv egyharmadát idézhetnők, azonos pszichológiájú az ő eleve kifaragottságával.

Amondó vagyok tehát, hogy ezt az eredeti költői egyéniséget nem ártana az alkotó alázat javára revideálni. Az ember odaköti magát egy ilyen bábuhoz; egy ideig minden jól megy, az olvasók is hamarabb összebarátkoznak a bábukkal, mint a költőkkel, de egyszerre csak nehezedik a bábu, elébb fakölönc lesz, aztán vas,

ólom s olyan közel húzza a fejedet a földhöz, hogy nem nézhetsz többé vonítás nélkül a csillagokra.

Áll, és csak nő, nő benne a keserűség, aztán az indulat, a düh. Érezte! Ugyan még nem vallotta be nyíltan magának, de már egy ideje tart tőle, hogy Babits forral valamit ellene. Ez a gyalázatos bírálat minden kétséget kizáróan úgy született, hogy Babits, Török Sophie, Németh László összedugták sátáni komiszsággal a fejüket, és kiagyalták, hogy ezt a sehonnai proletársüvölvényt, ezt a „Kakuk Marcit” végérvényesen leradírozzák az irodalmi palettáról. Ahol érzésük szerint rossz helyen van. Ha emlékezete nem csal, ilyen lebecsülő, a tehetséget megkérdőjelező, sértő hangú írás még nem jelent meg a *Nyugat*-ban. Csak azért történhetett most meg, mert valami mély, megfoghatatlan sértettség, gyűlölet, irigység, vagyis mindhárom munkál az elkövetőkben.

Dörömböl a halántéka, a szíve majd' kiszakítja a mellkasát, és sandán csalogatja az érzés, hogy vesse magát az épp bedöcögő vonat kerekei alá. Mégis, erőt vesz magán, elkezdi sorra járni a kávéházakat, hála az égnek, rátalál Németh Andorra.

– Olvastad? – kérdezi köszönés nélkül, és eléje dobja a folyóiratot. – És ráadásul hátul, a *Figyelő* rovatban jelent meg ez a mocsok, mintha egy dilettáns lennék, aki köszönje meg, hogy egyáltalán néven szólítják!

– Az én zsebemben is kinyílt a bicska – bólint komoran a jó barát. – Ezt a bagószagú, durva kritikát a lap új felfedezettje, a sötéten reakciós *Napkelettől* elhódított Babits-üdvöske írta.

– Illyést bezzeg körbeudvarolta, és kikiáltotta a *Nyugat* jegén nemzedéke legkiemelkedőbb költőjének. Mit jelentsen ez, Banzáj?

Németh Andor őszinte válaszra törekszik.

– Megpróbál téged kifricskázni az irodalomból, mint valami szemetet, de nem fog sikerülni neki, ebben biztos vagyok.

– Babits a főszerkesztő! – csapkodja az asztalt Attila. – Az ő jóváhagyásával követte el Németh László ezt az aljasságot! Seggnyaló szarházi! De ennek Babits az igazi felelőse, és bosszút állok rajta, ha addig élek is!

– Teljes mértékben igazad van – igyekszik csitítani a barát –, de nyugodj le! Babits lett a Baumgarten-díj kurátora. Nem szabad vele haragban lenned, mert ő sokkal rútabb bosszút állhat rajtad.

– Nyeljem le ezt a mocskot? Álljak félre? Lépjek ki meghunyászkodva a magyar irodalomból? De Illyés is sunyi rohadék! Most mondd meg, mit csináljak?

– Mindenekelőtt nyugodj meg! És gondold végig, mennyire fontos még a *Nyugat*! Én úgy látom, ma már nem királycsinálók.

– De akit a *Nyugat* nem becsül, az a közvélemény előtt nem létezik. Láttad, hogy Ignotust is kirakta? Ha ezt Ignotusszal meg lehetett tenni, akkor mi jóra számíthatunk?

– Ignotusnak már régóta semmi köze a laphoz.

– Szerinted előzetesen megbeszélte vele? Ignotus a mai modern irodalom szimbóluma, aki őt megkerüli, az ennek az egész generációnak az árulója.

Másnap Hatvanynál találkozik Ignotusszal. Jól sejtette, Ignotus nem tudott Babits döntéséről.

– Nofene! Milyen szelek kezdtek fújdogálni? – húzza föl szemöldökét a neves publicista.

Attila továbbra is ingerült.

– Babits nyíltan a kormány embere lett, behódolt a hatalomnak.

Hatvany is fel van háborodva, hiszen a *Nyugat* neki is szívügye. És Attilát generációja egyik legkiválóbb költőjének tartja.

– Ezzel Babits nemcsak az októbrista szellemet árulta el, hanem Adyt is, és mindazt, amit ez a lap eddig képviselt. Bejelentés nélkül kiteszi az alapító tagot! Németh László fércműve pedig egészen gyalázatos!

Hosszú tanakodás után abban állapodnak meg, hogy ezt nem hagyják annyiban. Ignotus soha nem jelent ki semmit elhamarkodottan, de most megteszi:

– Megígérem, hogy felveszem a kesztyűt. Ahogy módom lesz rá, és lesz, csak ki kell várni, nyilvánosan megtámadom Babitsot.

Attila nem ígér semmit, de őbenne is kezd kicsírázni egy terv. Közben történik egy fontos esemény: Attilából nagybácsi lesz. December 12-én a szegedi klinikán Etus megszüli kislányát, akinek dr. Makai Ödön az édesapja. Minthogy a szűkebb családon kívül senki sincs tisztában a hovatartozásokat tekintve, a gyermeket Sztranyovszky Zsuzsa néven anyakönyvezik. Attila táviratban gratulál nővérének, nem teheti tiszteletét személyesen, mert merész vállalkozásba fog.

Hogy semmi se akadályozza misszióját, vásárol 177 pengőért egy Remington márkájú táskairógépet, ami neki, mint háromkötetes költőnek már kijár. Ezzel gépeli le *Az Istenek halnak, az Ember él* című tanulmányát, amellyel Babits költészetére szándékozik megrendítő erejű ütést mérni. Semmiképp nem szeretné elkapkodni, ezért jegeli, javítgatja, azzal utazik le karácsonyra Vásárhelyre.

Megnézheti végre unokahúgát és annak boldog anyukáját. Eszében sincs firtatni, most akkor hogyan lesz ez velük tovább, Ödön vállalja vagy nem az apaságot. Az hiányozna még, hogy az ügy elvegye

TETSZIK? MI IS NAGYON SZERETJÜK.

Szívből ajánljuk,
ha öröme és felszabadult percekre vágysz!

**Már rendelhető!
ÉLVEZD MIHAMARABB!**

**MOST
KEDVEZMÉNNYEL**

lehet a tiéd!

[Megnézem.](#)

NE HAGYD KI!

Rendeld meg most a kiadónál!

Még több jó könyv

megjelenését támogatom veled.

[Imádom a jó könyveket. Kérem máris!](#)

figyelmét a kritikájától, amit egyedülállóan tárgyilagosra szándékozik formálni. A végén megállapítja, hogy gyilkosan tárgyilagosra és tárgyilagosan gyilkosra sikerült. Elsőként Ödönnek olvassa fel.

– Na, milyen? – kérdezi önelégülten.

– Jó, de ezt nem ajánlatos közölni.

– Különben miért írtam volna.

– Én úgy vélem, Attila, ebből sokkal több károd lesz, mint hasznod.

– Fölfoghatjuk úgy is, hogy kölcsönkenyér...

– Igen, csak ismersz már engem. Én, mint jogi végzettségű ember, pragmatikusan nézem a dolgokat. Babits már nemcsak költő, de impérium is. Kétlem, hogy annyira bölcs lenne, hogy ne akarna neked emiatt ártani.

Az ünnepek után Attila duzzadó energiával utazik Pestre, és 28-án este a Japán kávéházban felolvassa néhány barátjának a tanulmányt. Némelyekből gyalázatos nevetést, másokból megszeppenést vált ki. Ignotus Pál jóváhagyja az éles kritikát, Danzinger Feri óvatosságra inti a szerzőt:

– Hogyan is mondtad, Attila: ez egy tárgyilagosan bátor és vakmerő pamflet? Én inkább úgy fogalmaznék, hogy ez epeömlős bírálat.

Komlós Aladár durvának és méltánytalannak ítéli az írást, ami Babitsot talán hidegen hagyja, de Attila lejárathatja vele magát. Németh Andor a következő véleményen van:

– Tanulmányod minden ítélete fecskendő méreg, undor és gyűlölet. Attila, ezeket a gondolatokat nem az értelem, hanem a megveszekedett indulat sugallta neked. Tartok tőle, hogy evvel egy karcólast sem ejtesz Babitson, viszont a hivatalos irodalom számára többé nem létezel.